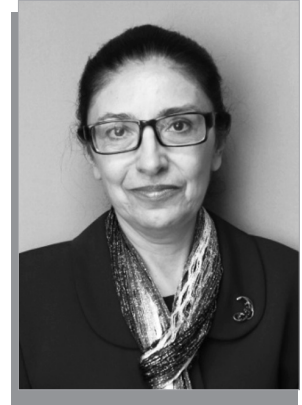

УДК 33.012.324:378.4

DOI: 10.31359/2411-5584-2018-33-2-121

Л. С. ШЕВЧЕНКО

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної теорії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: shevchenko_ls@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4567-0310>
ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/M-5894-2017>

КОРПОРАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ: ПРО ЩО ПОПЕРЕДЖАЮТЬ ЗАКОРДОННІ ВЧЕНІ?¹

Узагальнено наукові підходи закордонних учених до визначення сутності процесу корпоратизації університетів. Виокремлено позитивні і негативні наслідки корпоратизації університетів. Особливу увагу приділено таким ефектам корпоратизації, як посилення ресурсної залежності університетів від джерел приватного фінансування, запровадження в університетах корпоративного управління, трансформація вищої освіти з переважно суспільного в переважно приватне благо та перспективи приватизації (акціонування) університетів.

Ключові слова: вища освіта, університет, корпорація, корпоратизація.

JEL Classification: A23, I22, D33, M10.

Постановка проблеми. В Україні обговорюється концепція реформування економічної діяльності у сфері вищої освіти, шляхи фінансового оздоров-

¹ Роботу виконано в межах цільової комплексної програми «Соціально-економічна модернізація України та формування інноваційної моделі розвитку» (№ державної реєстрації 0111u000961).

© Шевченко Л. С., 2018. Стаття публікується на умовах ліцензії Creative Commons – Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Статтю розміщено на сайті збірника: <http://econtlaw.nlu.edu.ua>.

лення університетів, насамперед перехід до корпоративної моделі управління університетами [1]. Остання передбачає:

- визнання за університетами можливості генерувати власні (позабюджетні) доходи, у тому числі шляхом комерціалізації освітніх продуктів і результатів науково-дослідної роботи та пошуку незалежних від держави джерел фінансування. Для надання університетам фінансової автономії та гнучкості у використанні коштів завбачено зміну правового статусу державного закладу вищої освіти (далі – ЗВО) на неприбутковий ЗВО. При цьому ЗВО залишаються у державній власності;

- формування ефективної структури управління університетом. У ЗВО (крім військових та зі специфічними умовами), зокрема, пропонується утворити три органи управління: виконавчий (ректорат, рада директорів), колегіальний (вчена рада, сенат) та наглядову раду. Крім цього, заклади освіти можуть створювати робочі, дорадчі та інші органи згідно зі статутом;

- запровадження академічного бізнес-менеджменту: стратегічного та фінансового менеджменту; оцінки діяльності науково-педагогічних працівників за критеріями залучення грантів, індексу цитування, участі в рекламній діяльності ЗВО тощо; постійного пошуку додаткових джерел інвестування університету тощо;

- створення механізмів урегулювання конфліктів інтересів ЗВО або наукової організації як некомерційної організації із суб'єктами приватного сектору;

- уведення механізмів інформаційної відкритості та соціальної звітності про діяльність університету.

Однак нормативної бази для цього поки що немає. Законодавець не визначив зміст і критерії поняття «корпоратизований університет» (ЗВО). Відсутнє й чітке розуміння сутності та наслідків процесу корпоратизації. Натомість учені з тих країн, де ідея корпоратизації вищої освіти була втіленою в життя, уже сформували своє ставлення до неї.

Аналіз досліджень та постановка проблеми. Найбільш змістовними публікаціями з питань корпоратизації державних університетів є праці М. Berg та В. К. Seeber [2], J. Brownlee [3], N. Chomsky [4; 5], A. Dreger [6], B. Ginsberg [7], M. Hiltzik [8], B. J. King [9], Z. Reznik, B. Grill та L. Marzillier [10], S. J. Rosow [11], A. Ross [12], D. L. Scott [13], Ch. Smith [14], H. Steck [15], G. Tuchman [16; 17], J. Washburn [18], J. Westheimer [19], K. Yamamoto [20]. Більшість зарубіжних учених вважають використання термінів «корпоратизація» і «корпоратизований» університет звичайним явищем у сучасних академічних колах. Завершеною моделлю корпоратизації університетів є підприємницькі університети, які виникли у США наприкінці індустріальної епохи.

Метою статті є узагальнення позицій зарубіжних учених щодо необхідності корпоратизації у сфері вищої освіти, особливостей її проведення та наслідків в їх країнах.

Виклад основного матеріалу. Зазначу відпочатку, що поняття «корпорація», при всій своїй уживаності, не має однозначного трактування. У західних країнах корпорація – це компанія або група людей, які уповноважені діяти як єдине ціле і визнаються такими законом. Корпорації, залежно від їх юрисдикції, поділяються на: акціонерні (створюються шляхом випуску акцій; право власності реалізується через акції) і неакціонерні (передбачають членство в корпорації); комерційні (у більшості випадків є акціонерними) і некомерційні; фондові і нефондові; фінансові і нефінансові.

Корпоратизація є процесом перетворення державних установ чи муніципальних організацій на державні або муніципальні акціонерні (комерційні) корпорації, у яких уряду належить більшість акцій. Проте корпоратизація може також поширюватися і на некомерційні організації, такі як університети чи лікарні, які, стаючи корпораціями, впроваджують корпоративні методи управління як альтернативу приватизації [21].

H. Steck визначає корпоратизований університет як «установу, яка характеризується процесами, критеріями прийняття рішень, очікуваннями, організаторською культурою та діючою практикою, які походять із сучасної ділової корпорації». Корпоратизований університет діє у ринкових умовах й використовує ринкові стратегії при прийнятті рішень [15].

S. J. Rosow підкреслює, що університет – це просто інша корпорація, яка повинна конкурувати у світовій економіці. В умовах скорочення державного фінансування ЗВО необхідно прийняти ту саму управлінську логіку та структуру, яку мають інші корпорації: виходити на конкурентні ринки, випускати товари (освітні послуги), які хочуть купувати споживачі (студенти), і робити це за конкурентними цінами [11].

J. Brownlee у своїй докторській дисертації визнає, що корпоратизація університетів є доволі складним процесом, спрямованим на досягнення певних результатів. Головним із них є посилені інституційна інтеграція між університетами та приватними корпоративними установами [3].

В японській моделі процес корпоратизації університетів пов'язується з новим державним менеджментом, або новим менеджерським підходом до реформи вищої освіти з урахуванням досвіду інших розвинених країн. *K. Yamamoto* зазначає, що у 2004 р. японські національні університети були перетворені на національні університетські корпорації (NUCs) – державні установи, відокремлені від центрального уряду (Міністерства освіти). Перехід був здійснений відповідно до «National University Corporation Law» («Закон

про національну університетську корпорацію»). Ядром реформ стали три моменти: 1) зміна місій та цілей університетів; 2) надання їм більшої автономії шляхом децентралізації управління та запровадження інструментів бізнес-управління з одночасним посиленням відповідальності; 3) розвиток ринкової конкуренції серед університетів з метою кращого задоволення потреб студентів та ділового світу [20].

Утім, аналізуючи наслідки корпоратизації університетів, практично всі зарубіжні науковці звертають увагу на неоднозначні ефекти від змін фінансової моделі та механізмів управління університетами в поточній і довгостроковій перспективах.

Нові підходи до фінансування університетів: пастки ресурсної залежності та корпоративної корупції

Найперші зміни в університетах у процесі корпоратизації стосуються їх фінансування. Йдеться про залучення коштів приватних осіб шляхом: 1) встановлення плати за навчання; 2) формування підприємницьких університетів; 3) одержання доходів від власної статутної діяльності та послуг кампусу; 4) використання механізмів грантів, позик, гарантій, страхування, механізмів пайової участі тощо; 5) довгострокового залучення фінансових пожертвувачів від випускників, індивідуальних і корпоративних донорів з метою створення ендавментів (довідково: обсяг коштів ендавменту Гарварда перевищує 36 млрд дол. США); 6) випуску облігацій, як це вже зробили Кембриджський університет (Велика Британія), Гарвардський та Принстонський університети (США), тощо.

У США одним із найважливіших джерел фінансування університетів є комерціалізація результатів наукових досліджень. Остання передбачає: патентування перспективних наукових відкриттів та одержання прибутку від продажу ліцензій на ці патенти; створення *spin off* і *startup* компаній із подальшим одержанням частини прибутку від їх діяльності або доходу від продажу компанії; науково-методичну підтримку дослідників шляхом проведення спеціальних семінарів або консультацій з економічних та правових питань комерціалізації інновацій. Нагадаю також, що Закон Бей-Доула (Bayh-Dole Act) 1980 р. передав університетам та іншим дослідним установам права інтелектуальної власності також на ті розробки, які були проведені за фінансової підтримки держави. Причому держава не тільки зробила реальними власниками науково-технічних результатів університети, а й сформувала базові умови для взаємодії всіх учасників інноваційного процесу. Як результат – університети мають не просто джерело фінансування, а гарантії стабільного розвитку.

Однак зарубіжні вчені бачать у приватному фінансуванні й численні пастки: ресурсна залежність університетів від держави змінюється на ресурсну

залежність від приватного бізнесу. Так, аналізуючи взаємодію університетів і бізнес-організацій, *J. Brownlee* зазначає, що останні дійсно надають кошти університетам на наукові дослідження, але з подальшим передаванням розроблених технологій приватному сектору; фінансують перепідготовку кадрового персоналу, проте змушують університети переглядати зміст навчальних планів у своїх інтересах; сприяють зростанню маркетингових можливостей університетів, однак посилюють свій контроль за результатами діяльності університетів. Замість того, щоб бути «проданими» приватному сектору, університетські ресурси та вироблені за рахунок суспільства знання дістаються бізнесу безплатно [3].

Причому найбільші проблеми, на думку *D. L. Scott*, виникають, коли корпорації починають формувати партнерські відносини з науковими підрозділами університетів, а фактично купувати дослідження та їх результати, використовувати дослідників у власних інтересах, контролювати їх працю. Скажімо, корпорації, яким не подобаються висновки учених про глобальну зміну клімату, будуть жертвувати гроші науковцям таким чином, аби ті оприлюднили спростування своїх досліджень. Інший приклад: американський документальний фільм 2010 р. «The Inside Job» показав, як Wall Street купувала висококласних економістів із Гарварда, Єля, Стенфорда або Массачусетського технологічного інституту, щоб опублікувати відверто неправдиві доповіді про стан фондового ринку та фінансову стабільність країни [13]. Взаємодію американських університетів з промисловим бізнесом *J. Washburn* через це називає «корпоративною корупцією» [18].

Змінюється й статус викладачів. Серед них лідирують ті, хто в будь-який спосіб залучає до університету нових (бажано платоспроможних) студентів, мобілізує фінансову підтримку у вигляді грантів або коштів приватних донорів, здобуває престижні премії, має публікації у визнаних міжнародних виданнях тощо. Це має велике значення для розвитку університетської освіти, свідчить про визнання наукових здобутків і науковців, і самих університетів. Однак, як пише *A. Dreger*, адміністратори університетів-корпорацій зацікавлені не так у дослідниках, здатних продукувати нові знання, як у тому, «скільки грошей ви приносите». Факультет розглядається як «продавець автомобілів зі щомісячними квотами», а викладачі – як «продавці з комісійною оплатою» [6]. Такі образні порівняння використовують багато й інших професорів: *J. Westheimer* підтверджує, що університети, які перейшли на бізнес-модель, стають «сертифікаційними заводами» або «торговими центрами», де студенти шукають найдешевших і швидких засобів для отримання базових навичок і необхідної їм сертифікації [19]. *J. Washburn* порівнює університети та професорів із «комерційними патентними заводами», які повільно відмовляються від своєї традиційної ролі джерела освіти [18].

Зміни в управлінні університетами: передумови «освітнього тейлоризму»

В американській моделі корпоратизації університетські підрозділи (факультети, кафедри, лабораторії тощо) користуються значною автономією, але від них вимагають бути конкурентоспроможними і дохідними. Для цього застосовуються інструменти корпоративного управління: фінансування й бюджетування, внутрішній фінансовий та управлінський аудит. Значне місце в управлінні університетами посідають консалтинг, маркетинг і менеджмент.

Однак запровадження корпоративних підходів до управління університетами виявляє й багато негативного.

По-перше, зростає бюрократизація управління, натомість зростає рівень бюрократизації управління. На думку *B. Ginsberg*, у корпоратизованих університетах розростається прошарок адміністраторів та інших професійних співробітників факультетів, які орієнтуються не на академічні досягнення, а на принципи адміністративного управління [7]. *D. L. Scott* називає це формуванням управлінського (адміністративного) класу університетів: адміністратори контролюють більшу частину робіт, включаючи розподіл коштів, розроблення навчального плану та програм навчальних дисциплін. Відповідно зростають і витрати на утримання адміністраторів: їхні зарплати, оплата PR та маркетингових заходів, консультацій юридичних фірм тощо [13].

По-друге, посилюється дисциплінарний вплив на викладачів і студентів. *G. Tuchman*, професор соціології University of Connecticut, на основі шестирічних спостережень у великому державному «Wannabe» University¹ робить висновки, що адміністратори корпоратизованих університетів є професійними менеджерами, які добре розуміються на управлінні, звітності, підзвітності та аудиті, спостереженні та контролі, численних показниках ефективності, але вони бачать у студентах тільки робочу силу, яку потрібно навчати [16]. У своїх статтях авторка наголошує також на тому, що адміністратори беруть на себе повний контроль над навчальною програмою на кшталт того, як менеджери встановлюють стандарти для роботи конвеєра [17].

N. Chomsky, професор Університету Торонто, привертає увагу до ролі професійних адміністраторів (деканів, їх заступників, секретарів тощо) як адміністративної сили, яка покликана контролювати, а, по суті, вимагати від викладачів та студентів суворого дотримання внутрішніх норм поведінки [4]. Важливим інструментом впливу на викладачів стала відсутність гарантій постійної роботи. У 2012 р. у США налічувалося 1,5 млн університетських

¹ «Wannabe» є сленгом для «хочу бути» – людини, яка прагне бути кимось чи чимось, чим вона не є. Це вигадана назва для справжнього університету з кількістю студентів 20 тис. осіб, який залишається анонімним, незважаючи на неодноразові спроби University Post її розголосити. Анонімність була однією з умов отримання доступу до кав'ярень, аудиторій та зустрічей із персоналом університету.

професорів, з яких 1 млн працювали за короткостроковими контрактами, найчастіше на один семестр, без будь-якої гарантії подальшої роботи, пільг або охорони здоров'я, страхування по безробіттю, із середнім заробітком 20 тис. доларів на рік, були часто або повністю безробітними протягом літніх місяців [12]. Як наслідок – тільки за 2015–2016 рр. роки майже десять тисяч факультетів, переважно в приватному секторі, приєдналися до Service Employees International Union (SEIU) – Міжнародного союзу працівників сервісних служб задля захисту своїх трудових прав [22].

По-третє, значно підвищується інтенсивність праці викладачів. Канадські професори *M. Berg* і *B. K. Seeber* зазначають, що корпоратизовані університети почали вимагати від викладачів високої швидкості та ефективності виконання професійних завдань, незалежно від якості навчання студентів. Викладачі не мають часу для читання літератури й написання наукової роботи. Зовнішнє фінансування від урядів і корпорацій підтримує прикладні дослідження, але девальвує ті, що не приносять грошей, особливо в гуманітарних та суспільних науках. Професори часто стають «керованими, напруженими та деморалізованими» [2]. Такої ж думки і *B. J. King*, професор антропології College of William and Mary [9]. *Z. Reznik*, *B. Grill* та *L. Marzillier* акцентують на тому, що кінцевою метою корпоративної моделі управління університетами є підвищення продуктивності праці. Результатом цього може бути освітній «тейлоризм» – організація навчання у такий же спосіб, як і випуск продуктів на конвеєрі: зведення процесу до менш кваліфікованих завдань, упровадження строгого управлінського контролю [10].

Довготривалі наслідки корпоратизації: «убивство університетів»?

Корпоратизація університетів має й більш глибокі, довгострокові наслідки для освітньої сфери. Головний із них – це трансформація вищої освіти з переважно суспільного в переважно приватне благо. Регулювання університетської діяльності здійснюється ринковим механізмом, спрямованим на задоволення платоспроможних потреб певної частини населення. Кожна одиниця освітньої послуги (навчальний курс, навчальний предмет) передається споживачу за окрему плату; знання розглядаються як інвестування в людський капітал, який приносить прибуток, а високий рівень професійної освіти – як запорука індивідуального соціального захисту.

J. Brownlee зазначає, що громадська місія університету, яка традиційно підкреслювала демократичні цілі та служіння широкій громадськості, зменшується на користь приватних та комерційних інтересів. Відбуваються зміни природи та функцій університету, його культури, системи управління, підходів до викладання навчальних дисциплін та проведення наукових дослід-

джені. Державний університет набуває характеру бізнес-організації [3, с. 5–8]. *J. Westheimer* до цього додає, що демократична місія університету як суспільного блага майже зникла, а такі ідеали академічного життя, як академічна свобода, інтелектуальна незалежність, колективні проекти і прагнення до загального блага, повністю забуті [19]. *D. L. Scott* узагалі стверджує, що американські університети «вмирають». Основними кроками до «вбивства» університетів є: дефінування вищої освіти державою, депрофесіоналізація викладачів університетів, формування адміністративного класу для керівництва університетом. Проте найбільш критичним наслідком корпоратизації університетів авторка теж вважає зміну цінностей та місії університету [13].

Дослідники із США у багатьох своїх публікаціях спеціально відзначають руйнування системи викладання гуманітарних наук. Так, *M. Hiltzik* аналізує тривожну тенденцію: при частці прямих витрат на освіту, що зростає, студентам пропонують дедалі вужчу навчальну програму, скорочуючи курси гуманітарних і соціальних наук, які, на відміну від науково-технічних і технологічних програм, не можуть залучати вигідні гранти, не роблять патентоспроможних винаходів і не приносять університету великих доходів [8]. *D. L. Scott* пише про те, що в корпоратизованих університетах чиниться пряме дефінування державою таких навчальних дисциплін, як соціологія, історія, антропологія, дослідження меншин, мова і гендерні дослідження тощо, які формують активну інтелектуальну особистість, але, на думку прибічників корпоративізму, не дають студентам практичних навичок, необхідних для ринку праці [13]. Найбільш емоційно про негативні наслідки корпоратизації американських університетів висловлюється *Ch. Smith*, професор соціології в Університеті Нотр-Дам [14].

Висновки для української вищої освіти

1. Корпоратизація державних українських ЗВО не передбачає їх перехід у приватну (акціонерну) власність. Українські ЗВО зі статусом неприбуткових залишаються у державній власності. Тобто зберігається їх ресурсна залежність від держави як власника та вплив державних органів на дії керівників ЗВО, що неминуче створює невизначеність у діяльності ЗВО. Проте залишається й можливість державного (бюджетного) фінансування ЗВО, що важливо, адже у більшості країн ОЕСР держави фінансують до 70% усіх обсягів бюджетів університетів. Корпоратизація університетів в Україні взагалі буде ризикованою, якщо держава зменшуватиме свою частку фінансування. На цей час участь приватного бізнесу у фінансуванні освіти є на рівні 0,8%, і тільки у післядипломній освіті – до 12% витрат. Частка студентів, які навчаються за рахунок фізичних осіб у ЗВО усіх форм власності, постійно зменшується, натомість зростає освітня міграція. На тлі таких процесів пошук ефективних моделей фінансування ЗВО має бути продовжений.

2. У разі свого запровадження модель корпоративного управління університетом буде містити конфлікт інтересів виконавчого (ректорат, рада директорів), колегіального (вчена рада, сенат) управлінського органу та наглядової ради. Зокрема, наглядова рада, створювана засновником або уповноваженим ним органом із представників зовнішніх стейкхолдерів, стане реальним органом управління університетом: буде затверджувати стратегію (план розвитку) ЗВО та забезпечувати її реалізацію, здійснюватиме нагляд за діяльністю ЗВО відповідно до його статуту й місії, контролюватиме управління майном та фінансами закладу. Наглядова рада фактично керуватиме виборами керівника ЗВО. Також наглядова рада, на думку ідеологів реформи, має бути наділена правом звернення до засновника стосовно дострокового припинення контракту з керівником ЗВО. При цьому засновник може відкликати або замінити членів наглядових рад, крім відібраних на конкурсній основі, а також припинити повноваження наглядової ради в цілому. Зважаючи ж на ймовірність перетворення голови наглядової ради у фактично вищу посадову особу ЗВО, передбачено застережні заходи, а мандат голови наглядової ради буде значно нижчим від мандату обраного керівника ЗВО. Але вплив членів та голови наглядової ради на діяльність університету стане значним [23].

3. Слід очікувати також проявів опортуністичної поведінки членів органів управління університетом, які в умовах асиметрії інформації можуть не надавати власникам повної інформації про діяльність ЗВО, або надавати неповну інформацію, що не дозволить власникам адекватно оцінювати якість управлінських рішень. Такі випадки в Україні вже зараз є. Так, при перевірці в CEDOS отриманої від університетів інформації про цитованість статей, опублікованих у наукових виданнях, виявилось, що три-чотири десятки вітчизняних університетів давали неправдиві дані [24].

4. Модель корпоратизації не виключає конфлікту інтересів викладачів і управлінських органів університетів. Особливо в умовах запровадження академічного бізнес-менеджменту з новими для викладачів критеріями оцінки їх діяльності (кількість публікацій у рецензованих міжнародних журналах, індекс Хірша, одержання грантів тощо) та залучення викладачів до пошуку нових джерел фінансування університетів. Зміна статусу викладачів і моделі трудових відносин у ЗВО потребуватиме або реорганізації існуючих, або створення нових профспілок, які б відстоювали інтереси науково-педагогічного персоналу.

5. Не можна виключати також і подальшої приватизації (акціонування) корпоратизованих університетів, хоча ідея приватизації університетів критично сприймається в багатьох країнах. У 2009 р. уряд Фінляндії пропонував закон про приватизацію державних університетів, які мали управлятися як акціонерні товариства. Проте до цього часу вища освіта країни таких змін не за-

знала. У Казахстані можливість приватизації державних ЗВО була передбачена в урядовому плані приватизації на 2014–2016 рр. і підтримувалася вищим керівництвом країни. Однак під тиском опонентів від приватизації ЗВО теж відмовилися. Але теоретично така перспектива розвитку університетів існує.

Практика виявить і інші суперечливі моменти корпоратизації університетів. Їх потрібно прогнозувати, до їх проявів слід готуватися. Головне – скористатися всіма можливостями університетської автономії та позитивними моментами ринкової трансформації університетської економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція реформування економічної діяльності у сфері вищої освіти України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT4045.html (дата звернення: 10.03.2018).
2. Berg M., Seeber B. K. The Slow Professor: Challenging the Culture of Speed in the Academy. *Transformative Dialogues: Teaching & Learning Journal*. 2013. Том 6. Вип. 3. URL: https://www.kpu.ca/sites/default/files/Teaching%20and%20Learning/TD.6.3.5_Berg%26Seeber_Slow_Professor.pdf (дата звернення: 10.03.2018).
3. Brownlee J. Irreconcilable Differences: The Corporatization of Canadian Universities. A thesis submitted to the Faculty of Graduate and Postdoctoral Affairs in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Sociology (Specialization in Political Economy). Ontario: Carleton University Ottawa, 2014.
4. Chomsky N. The Death of American Universities. *Jacobin*. 2014. March 03. URL: <https://www.jacobinmag.com/2014/03/the-death-of-american-universities/> (дата звернення: 10.03.2018).
5. Chomsky N. Academic Freedom and the Corporatization of Universities. *University of Toronto, Scarborough*. 2011. April 6. URL: <https://chomsky.info/20110406/> (дата звернення: 10.03.2018).
6. Dreger A. Rewarding Money-In Instead of Knowledge-Out. URL: <http://alicedreger.com/Coke> (дата звернення: 10.03.2018).
7. Ginsberg V. The Fall of the Faculty: The Rise of the All-Administrative University and Why It Matters. New York: Oxford University Press, 2011. URL: https://joe.org/joe/2012october/pdf/JOE_v50_5tt8.pdf (дата звернення: 10.03.2018).
8. Hiltzik M. When universities try to behave like businesses, education suffers. *Los Angeles Times*. 2016. June 03. URL: <http://www.latimes.com/business/hiltzik/la-fi-hiltzik-university-business-20160602-snap-story.html> (дата звернення: 10.03.2018).
9. King B. J. Resisting The Corporate University: What It Means To Be A 'Slow Professor'. *National Public Radio, Inc. [US]*. 2016. May 12. URL: <https://www.npr.org/sections/13.7/2016/05/12/477687350/resisting-the-corporate-university-what-it-means-to-be-a-slow-professor> (дата звернення: 10.03.2018).
10. Reznik Z., Grill B., Marzillier L. The Corporatization of Higher Education. URL: <https://www.asccc.org/content/corporatization-higher-education> (дата звернення: 10.03.2018).
11. Rosow S. J. The “Global University”? URL: <https://uuphost.org/globalization/the-global-university/> (дата звернення: 10.03.2018).

12. Ross A. The Corporate Analogy Unravels. URL: <https://www.chronicle.com/article/farewell-to-the-corporate/124919> (дата звернення: 10.03.2018).
13. Scott D. L. How the American University was Killed, in Five Easy Steps. URL: <https://junctrebellion.wordpress.com/2012/08/12/how-the-american-university-was-killed-in-five-easy-steps/> (дата звернення: 10.03.2018).
14. Smith C. Higher Education Is Drowning in BS. And it's mortally corrosive to society. *The Chronicle of Higher Education*. 2018. January 09. URL: https://www.chronicle.com/article/Higher-Education-Is-Drowning/242195?cid=trend_right_a (дата звернення: 10.03.2018).
15. Steck H. Corporatization of the University: Seeking Conceptual Clarity. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2003. № 585. P. 66–83.
16. Tuchman G. Wannabe U: Inside the Corporate University. Chicago, IL: University of Chicago Press, 2009.
17. Tuchman G. The Future of Wannabe U. How the accountability regime leads us astray. *The Chronicle of Higher Education*. 2010. October 17. URL: <https://www.chronicle.com/article/The-Future-of-Wannabe-U/124917> (дата звернення: 10.03.2018).
18. Washburn J. University, Inc.: The Corporate Corruption of American Higher Education. New York: Basic Books, 2005.
19. Westheimer J. Higher Education or Education for Hire? Corporatization and the Threat to Democratic Thinking. *Academic Matters. OCUFA's Journal of Higher Education*. 2010. April-May. URL: <https://academicmatters.ca/2010/04/higher-education-or-education-for-hire-corporatization-and-the-threat-to-democratic-thinking/> (дата звернення: 10.03.2018).
20. Yamamoto K. Corporatization of National Universities in Japan: An analysis of the impact on governance and finance. URL: http://ump.p.u-tokyo.ac.jp/crump/resource/crump_wp_no3.pdf (дата звернення: 10.03.2018).
21. Corporatization. From *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Corporatization> (дата звернення: 10.03.2018).
22. Malini C. D. Organizing to Resist the Corporatization of Higher Education. Sunday. 2016. January 24. URL: <http://www.truth-out.org/opinion/item/34531-organizing-to-resist-the-corporatization-of-higher-education> (дата звернення: 10.03.2018).
23. Співаковський О. Триває обговорення проектів моделей управління закладами вищої освіти. URL: <http://vnz.org.ua/novynu/podiyi/10398-prodovzhuetsja-obgovorennya-proektiv-modelej-upravlinnja-zakladamy-vyschoyi-osvity-oleksandr-spivakovskuj> (дата звернення: 10.03.2018).
24. Хорошак К. Про що мовчать рейтинги українських університетів. URL: <http://studway.com.ua/movchat-reytingi/> (дата звернення: 10.03.2018).

REFERENCES

1. *Kontseptsiiia reformuvannia ekonomichnoi diialnosti u sferi vyshchoi osvity Ukrainy [Concept of reforming economic activity in the sphere of higher education of Ukraine]*. (2017). Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT4045.html [in Ukrainian].
2. Berg, M., & Seeber, B. K. (2013, April). The Slow Professor: Challenging the Culture of Speed in the Academy. *Transformative Dialogues: Teaching & Learning Journal*,

- 6(3). Retrieved from https://www.kpu.ca/sites/default/files/Teaching%20and%20Learning/TD.6.3.5_Berg%26Seeber_Slow_Professor.pdf.
3. Brownlee, J. (2014). *Irreconcilable Differences: The Corporatization of Canadian Universities*. A thesis submitted to the Faculty of Graduate and Postdoctoral Affairs in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Sociology (Specialization in Political Economy). Carleton University Ottawa, Ontario.
 4. Chomsky, N. (2014, March 03). The Death of American Universities. *Jacobin*. Retrieved from <https://www.jacobinmag.com/2014/03/the-death-of-american-universities/>.
 5. Chomsky, N. (2011, April 6). Academic Freedom and the Corporatization of Universities. *University of Toronto, Scarborough*. Retrieved from <https://chomsky.info/20110406/>.
 6. Dreger, A. (2015, November 27). *Rewarding Money-In Instead of Knowledge-Out*. Retrieved from <http://alicedreger.com/Coke>.
 7. Ginsberg, B. (2011). *The Fall of the Faculty: The Rise of the All-Administrative University and Why It Matters*. New York: Oxford University Press. Retrieved from https://joe.org/joe/2012october/pdf/JOE_v50_5tt8.pdf.
 8. Hiltzik, M. (2016, June 03). When universities try to behave like businesses, education suffers. *Los Angeles Times*. Retrieved from <http://www.latimes.com/business/hiltzik/la-fi-hiltzik-university-business-20160602-snap-story.html>.
 9. King, B. J. (2016, May 12). Resisting The Corporate University: What It Means To Be A 'Slow Professor'. *National Public Radio, Inc. [US]*. Retrieved from <https://www.npr.org/sections/13.7/2016/05/12/477687350/resisting-the-corporate-university-what-it-means-to-be-a-slow-professor>.
 10. Reznik, Z., Grill, B., & Marzillier, L. (2005, September). *The Corporatization of Higher Education*. Retrieved from <https://www.asccc.org/content/corporatization-higher-education>.
 11. Rosow, S. J. (2013, January 9). *The "Global University"?* Retrieved from <https://uuphost.org/globalization/the-global-university/>.
 12. Ross, A. (2010, October 17). *The Corporate Analogy Unravels*. Retrieved from <https://www.chronicle.com/article/farewell-to-the-corporate/124919>.
 13. Scott, D. L. (2012, August 12). *How the American University was Killed, in Five Easy Steps*. Retrieved from <https://junctrebellion.wordpress.com/2012/08/12/how-the-american-university-was-killed-in-five-easy-steps/>.
 14. Smith, C. (2018, January 09). Higher Education Is Drowning in BS. And it's mortally corrosive to society. *The Chronicle of Higher Education*. Retrieved from https://www.chronicle.com/article/Higher-Education-Is-Drowning/242195?cid=trend_right_a.
 15. Steck, H. (2003). Corporatization of the University: Seeking Conceptual Clarity. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 585, 66-83.
 16. Tuchman, G. (2009). *Wannabe U: Inside the Corporate University*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
 17. Tuchman, G. (2010, October 17). The Future of Wannabe U. How the accountability regime leads us astray. *The Chronicle of Higher Education*. Retrieved from <https://www.chronicle.com/article/The-Future-of-Wannabe-U/124917>.
 18. Washburn, J. (2005). *University, Inc.: The Corporate Corruption of American Higher Education*. New York: Basic Books.

19. Westheimer, J. (2010, April-May). Higher Education or Education for Hire? Corporatization and the Threat to Democratic Thinking. *Academic Matters. OCUFA's Journal of Higher Education*. Retrieved from <https://academicmatters.ca/2010/04/higher-education-or-education-for-hire-corporatization-and-the-threat-to-democratic-thinking/> .
20. Yamamoto, K. (n.d.). *Corporatization of National Universities in Japan: An analysis of the impact on governance and finance*. Retrieved March 10, 2018, from http://ump.p.u-tokyo.ac.jp/crump/resource/crump_wp_no3.pdf .
21. Corporatization. (n.d.). From *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved March 10, 2018, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Corporatization> .
22. Malini, C. D. (2016, January 24). Organizing to Resist the Corporatization of Higher Education. *Sunday*. Retrieved from <http://www.truth-out.org/opinion/item/34531-organizing-to-resist-the-corporatization-of-higher-education> .
23. Spivakovskiy, O. (2017, December 05). *Tryvaie obhovorennia proektiv modelei upravlinnia zakladamy vyshchoi osvity [The models of management of institutions of higher education is under discussion]*. Retrieved from <http://vnz.org.ua/novyny/podiyi/10398-prodovzhuetsja-obgovorennja-proektiv-modelej-upravlinnja-zakladamy-vyschoyi-osvity-oleksandr-spivakovskij> [in Ukrainian].
24. Khoroshchak, K. (2018, January 31). *Pro shcho movchat reitynhy ukrainskykh universytetiv [What are the ratings of Ukrainian universities silent about?]*. Retrieved from <http://studway.com.ua/movchat-reytingi/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.03.2018 р.

Стаття пройшла рецензування 07.04.2018 р.

Стаття рекомендована до опублікування 16.04.2018 р.

Л. С. ШЕВЧЕНКО

доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой экономической теории Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков

КОРПОРАТИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ УНИВЕРСИТЕТОВ: О ЧЕМ ПРЕДУПРЕЖДАЮТ ЗАРУБЕЖНЫЕ УЧЕНЫЕ?

Обобщены научные подходы зарубежных ученых к определению сущности процесса корпоратизации университетов. Выявлены положительные и отрицательные последствия корпоратизации университетов. Особое внимание уделено таким эффектам корпоратизации, как усиление ресурсной зависимости университетов от источников частного финансирования, введение в университетах корпоративного управления, трансформация высшего образования с преимущественно общественного в преимущественно частное благо, а также перспективы приватизации (акционирования) университетов.

Ключевые слова: высшее образование, университет, корпорация, корпоратизация.

L. S. SHEVCHENKO

Doctor of Economic Sciences, Full Professor, Head of Economic Theory Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv

CORPORATIZATION OF PUBLIC UNIVERSITIES: WHAT DO FOREIGN SCIENTISTS WARN ABOUT?

Problem setting. In Ukraine, lawmakers discuss a conception of reformation of economic activity in the sphere of higher education, ways of financial recovery and transition to a corporate model of managing universities. Nevertheless, the legislature does not determine the meaning and criteria of a concept “corporatized university”. There are also no clear understanding the sense and implications of a corporatization process. Simultaneously, scientists from those countries, where an idea of corporatization had been put into practice, have already formed their attitude to it.

Recent research and publication analysis. Scientific papers of M. Berg & B. K. Seiber, J. Brownlee, N. Chomsky, A. Dreger, B. Ginsberg, M. Hiltzik, B. J. King, Z. Reznik, B. Grill & L. Marzillier, S. J. Rosow, A. Ross, D. L. Scott, Ch. Smith, H. Steck, G. Tuchman, J. Washburn, J. Westheimer and K. Yamamoto are the most thorough publications on matters of corporatization of public universities. Entrepreneurial universities in the USA are a finished model of corporatization of universities.

Paper objective. The article objective is to generalize positions of foreign scientists regarding the necessity of corporatization in the sphere of higher education, peculiarities of undertaking a corporatization reform and consequences in their countries.

Paper main body. Becoming corporations, universities implement corporate methods of management as an alternative to privatization. Nevertheless, the change of a financial model and mechanisms of managing universities in the short and long terms has positive as well as negative consequences.

Contradictory aspects of corporatization encompass:

firstly, strengthening the role of private financing for universities. Private financing as an important source of funds causes resource dependence of a university on private business. Problems arise when business corporations begin to purchase results of scientific research, to use researchers to their advantage and to control their work;

secondly, the change of the lecturer’s status. Corporatized universities encourage those lecturers, who involve in universities solvent students by any means, mobilize financial support in the form of grants or funds of private donors, obtain prestigious awards, have publications in acknowledged international journals, etc. These facts show that scientific outcomes of scientists as well as the very universities are acknowledged by a society. However, executives of corporatized universities are interested in funding a university’s budget rather than in researchers being able to produce new knowledge;

thirdly, changes in managing universities: downsizing collegial self-governance; the increase of a level of management bureaucratization and the role of professional executives; strengthening disciplinary pressure and enhancing labor intensity of lecturers;

fourthly, transformation of higher education from a mostly public good into a mostly private good. Corporatization of universities consists in the change of nature, a mission, functions, culture of universities and approaches to holding lectures and doing scientific research. A public university becomes a business organization. The author does not exclude an opportunity of privatization (turning into a joint-stock company) of corporatized universities.

Conclusion of the research. The executives should examine and take into account experience of foreign universities in the process of implementation of a new model of economic activity at Ukrainian universities. It is important to benefit from all the advantages of market transformation of a university's economic system.

Short Abstract for an article

Abstract. The author has generalized scientific approaches of foreign scholars to defining a process of university corporatization. The author indicates positive and negative consequences of the corporatization. The author draws especial attention to effects of the corporatization such as strengthening resource dependence on sources of private financing, implementation of corporate management at universities, transformation of higher education from a mostly public good into a mostly private good and prospects of privatization (turning into a joint-stock company) of universities.

Key words: higher education, university, corporation, corporatization.

Article details:

Received: 23 March 2018

Revised: 09 April 2018

Accepted: 16 April 2018